

УДК 331.54

DOI: 10.30857/2413-0117.2018.3.1

Галина Т. Ганущак

Державний професійно-технічний навчальний заклад

"Мазурівський аграрний центр професійно-технічної освіти"

СУЧАСНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ НА РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

У статті досліджено проблемні питання щодо пошуку методів зниження масштабів безробіття за рахунок активного підвищення рівня зайнятості населення на діючих і на знову створюваних високоєфективних робочих місцях. Доведено, що одним із найважливіших напрямів зниження соціальної напруги в суспільстві, підтримки шукачів роботи виступає розвиток новаторської системи професійної підготовки та перепідготовки безробітних, що здатна взяти на себе реінтеграцію суб'єктів навчання до трудової діяльності, активізацію взаємодії всіх учасників соціального діалогу, а також проведення моніторингу ринку праці в професійно-кваліфікаційному розрізі. Доведено, що одним із заходів подолання диспропорції між попитом та пропозицією на ринку праці є професійне навчання осіб, які тимчасово залишились без роботи. В результаті дослідження визначено, що нагальною потребою в Україні є формування нових взаємовідносин у царині «ринку праці – ринку освітніх послуг», драйверами яких мають стати професійне навчання під конкретні замовлення роботодавців; якісний моніторинг потреб у робочих місцях; посилення вимог до професійної компетентності фахівців, координації та відповідності обсягу та напрямів підготовки та перепідготовки фахівців з урахуванням прогностичних тенденцій розвитку ринку праці. Представлено результати аналізу щодо організації професійного навчання безробітних та стану ринку послуг з професійного навчання в Україні. Доведено, що існуюча система організації та імплементації модульної технології професійного навчання в навчальному процесі дає змогу інтерактивно вирішувати проблеми регулювання ринку праці, реалізації державної політики зайнятості, розвитку професійного навчання безробітних, впровадження в процес їх перенавчання інноваційних освітніх технологій.

Ключові слова: професійне навчання; ринок праці; ринок освітніх послуг; робоча сила; інноваційні освітні технології.

Галина Т. Ганущак

Государственное профессионально-техническое учебное заведение

"Мазуровский аграрный центр профессионально-технического образования"

СОВРЕМЕННЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ И РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ НА РЫНКЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ

В статье исследованы проблемные вопросы по поиску методов снижения масштабов безработицы за счет активного повышения уровня занятости населения на действующих и на вновь создаваемых высокоэффективных рабочих местах. Доказано, что одним из важнейших направлений снижения социальной напряженности в обществе, поддержки соискателей выступает развитие новаторской системы профессиональной подготовки и переподготовки безработных, способной взять на себя реинтеграцию субъектов обучения к трудовой деятельности, активизацию взаимодействия всех участников социального диалога, а также проведение мониторинга рынка труда в профессионально-квалификационном разрезе. Определено, что одной из мер преодоления диспропорции между спросом и предложением на рынке труда является профессиональное обучение лиц, временно остались без работы. В результате исследования установлено, что сегодня в

Україне насущною необхідністю являється формування нових взаимоотношень в області «рынок труда – рынок образовательных услуг», драйверами которых должны стать профессиональное обучение под конкретные заказы работодателей; качественный мониторинг потребностей в рабочих местах; ужесточение требований к профессиональной компетентности специалистов, координации и соответствия объема и направлений подготовки и переподготовки специалистов с учетом прогностических тенденций развития рынка труда. Представлено результаты анализа по организации профессионального обучения безработных и состояния рынка услуг по профессиональному обучению в Украине. Доказано, что существующая система организации и имплементации модульной технологии профессионального обучения в учебном процессе позволяет интерактивно решать проблемы регулирования рынка труда, реализации государственной политики занятости, развития профессионального обучения безработных, внедрения в процесс их переобучения инновационных образовательных технологий.

Ключевые слова: профессиональное обучение; рынок труда; рынок образовательных услуг; рабочая сила; инновационные образовательные технологии.

Halyna T. Hanushchak

*State Vocational and Technical Educational Institution
"Mazurivka Agrarian Center of Vocational Training"*

MODERN TRENDS IN VOCATIONAL TRAINING ASSURANCE AND DEVELOPMENT WITHIN THE FRAMEWORK OF EDUCATION SERVICES MARKET

The paper provides insights to the challenging issues of searching for methods to reduce unemployment by drastic increase in employment capacity in the current and newly created high-performance workplaces. It is argued that the development of innovative paradigm of professional training and retraining of unemployed, associated with reintegration of training participants into working career along with promoting the interaction between all the actors of a social discourse and monitoring of the labour market in the context of professional qualifications, should become a critical guidance to reduce social tension in society and maintain an active job seekers support. It is emphasized that vocational training of temporarily unemployed is one of effective actions to overcome the imbalance between supply and demand on the labour market. The research findings have revealed that at present Ukraine is facing a critical need for building new relationships in the labour market and the market of education services domains, the drivers of which should be customized vocational training against specific orders of employers; qualitative monitoring of workplace needs; strict requirements to professional competences of graduates; coordination and compliance of the content and area of training and retraining programmes with the predictive trends for labour market development. The paper also presents the results of the analysis on the vocational training for the unemployed and the condition of the vocational training market in Ukraine. It is proved that the current module-based technology implementation in the process of vocational training allows offering interactive solutions to respond to labour market challenges, enhance government employment policy, facilitate the development of vocational training for the unemployed, and take full advantage of using innovative technologies in the process of their retraining.

Keywords: vocational training; labour market; education services market; workforce; innovative educational technologies.

Постановка проблеми Сучасний світ змінюється дуже швидкими темпами й перш за все за своїми якісними ознаками. Сьогодні на ринку праці з'являється робітник нової фармації, якому притаманні стійкий емоційний інтелект, креативність, аналітичне та

критичне мислення, мобільність, швидкість отримання нових знань, інноваційність. Підвищення якості підготовки кваліфікованих фахівців має ґрунтуватися на формуванні дієвого механізму узгодженості визначення поточної потреби підприємств у кадрах відповідно до професій та спеціальностей.

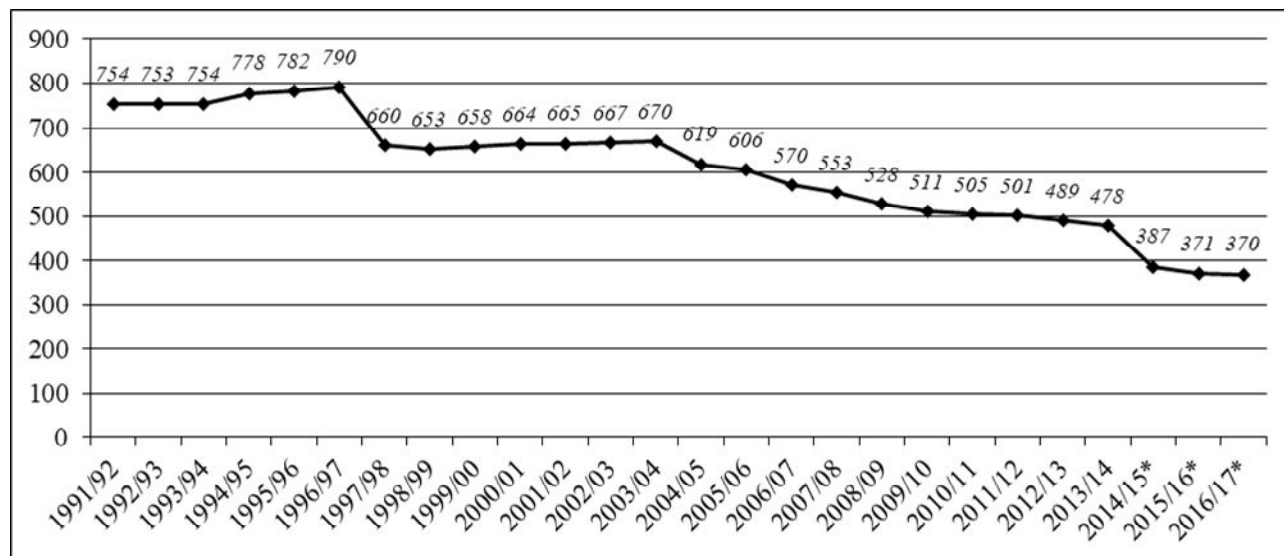
Аналіз останніх досліджень Актуальність питань підвищення конкурентоспроможності робочої сили в структурі ринку праці була з'ясована ще в роботах Дж. Кейнса, А. Маршала, М. Портера та ін. Професійне навчання безробітних як один із ефективних механізмів подолання дисбалансу на ринку праці та розвитку трудового потенціалу країни досліджували С. Бандур, Д. Богиня, М. Долішній, С. Злупко, А. Колот, Е. Лібанова, В. Петюх, В. Щербак. О. Грішнова, І. Заюков, Ю. Маршавін, П. Новиков, В. Савченко, В. Шеметов та ін. розглядають професійну підготовку та перепідготовку шукачів роботи як один із основних результативних засобів активного сприяння працевлаштуванню, забезпечення повної зайнятості; Н. Гаркавенко, М. Костенко, К. Кязімов, І. Терюханова, Н. Савченко та ін. Розглядали професійне навчання як важливий компонент освіти дорослих, цілежиттєвого навчання, вивчали професійне навчання та перенавчання безробітних на рівні робітничих спеціальностей. О. Буренкова, С. Вершловський, С. Змєйов, І. Колесникова, В. Подобєд, В. Поліщук, Л. Сігаєва та ін. досліджували андрагогічні принципи організації навчального процесу дорослих.

Проведений аналіз робіт вітчизняних і зарубіжних дослідників показав, що, незважаючи на значний обсяг публікацій з проблем професійного навчання безробітних, питання його інноваційного забезпечення потребують конкретизації та поглибленого вивчення.

Невирішені частини дослідження Професійна освіта сьогодні виступає одним із чинників соціального, інноваційного та економічного розвитку регіонів, фактором конкурентоспроможності підприємницького сектору та складовою, що визначає якість життя населення. Одними із складових ринку освітніх послуг України є професійна (професійно-технічна) та вища освіти. Сучасний ринок освітніх послуг України характеризується над популярністю вищої освіти, зниженням престижності робітничих професій, тенденцією перевищення кількості ЗВО і зниження кількості потенційних студентів, що спонукає ЗВО конкурувати. У той же час потреба потенційних споживачів отримати освітню послугу у закладі вищої освіти набагато більша, ніж потреба роботодавців у фахівцях різних сфер діяльності. Як наслідок отримуємо фахівців, на яких відсутній попит на ринку праці та водночас дефіцит робітничих професій. Тому, виникла нагальна потреба формування нових взаємовідносин в царині «ринку праці – ринок освітніх послуг», де драйверами мають стати професійне навчання під конкретні замовлення роботодавців.

Виклад основного матеріалу Популярність вищої освіти, яка зросла після проголошення незалежності України, стала індикатором виникнення значної кількості навчальних закладів різних рівнів акредитації та форм власності. Динаміку зміни чисельності вищих навчальних закладів I–II і III–IV рівнів акредитації за період з 1991 по 2016 рр. представлено на рис. 1 і рис. 2 відповідно.

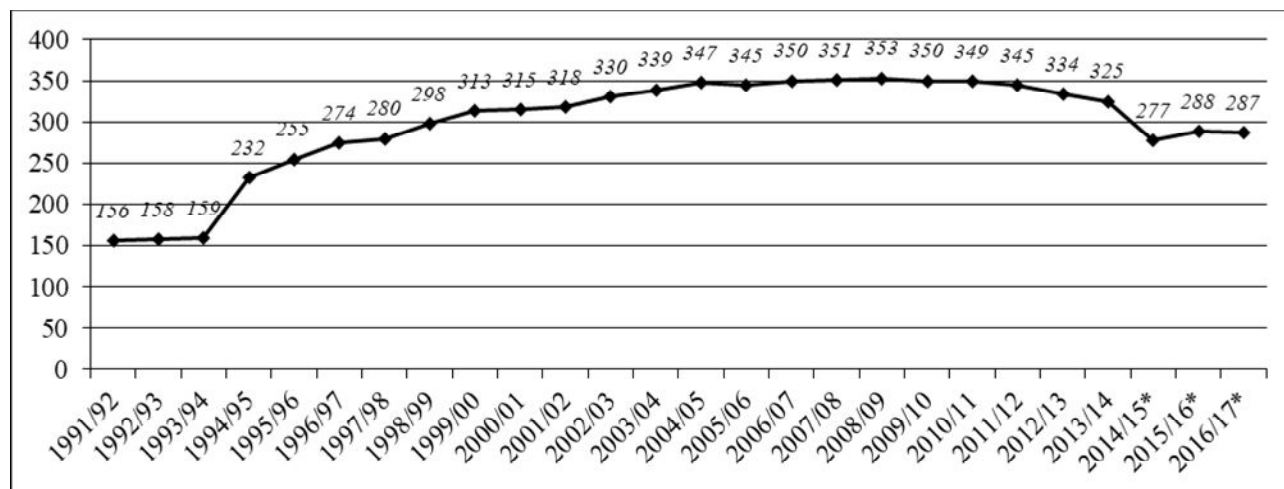
Велика концентрація закладів освіти I–II рівнів акредитації в 90-ті роки може свідчити про популярність робітничих професій, які не потребували значних фінансових затрат і тривалого терміну навчання. Також із даного графіка (рис. 1) помітна тенденція до зменшення кількості таких видів навчальних закладів вже на початку 2000-х років. І найменшу кількість спостерігаємо в період 2013–2016 років.

Джерело: складено автором на основі даних [14, 15].

*Тут і в подальших статистичних даних без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Рис. 1. Динаміка зміни кількості ВНЗ I–II рівнів акредитації в Україні за 1991–2016 рр.

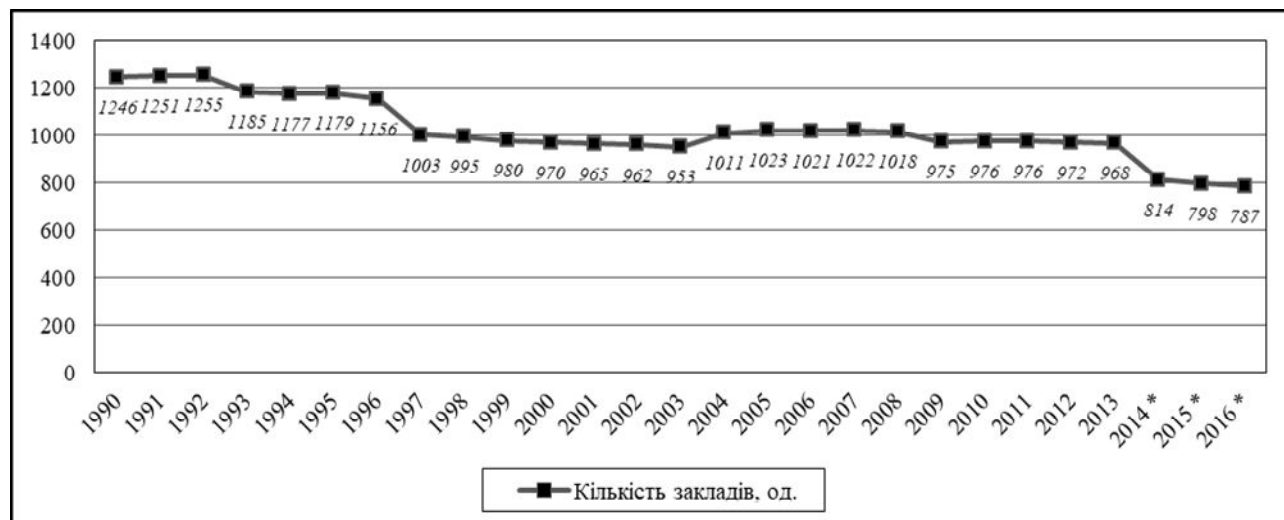

Джерело: складено автором на основі даних [14, 15].

Рис. 2. Динаміка зміни кількості ВНЗ III–IV рівнів акредитації в Україні за 1991–2016 рр.

Як свідчать дані рис. 2, найменша концентрація ВНЗ III–IV рівнів акредитації припадає на період 1991–1994 рр., а найбільша – на період 2005–2011 рр. Починаючи з 2012 р., простежується зменшення кількості ВНЗ. Наслідком такої зміни є не лише демографічна криза, пов'язана з низьким рівнем народжуваності в попередні роки, а й погіршення якості освіти, збільшення кількості студентів, які бажають отримати освіту за кордоном, високим рівнем цінової політики.

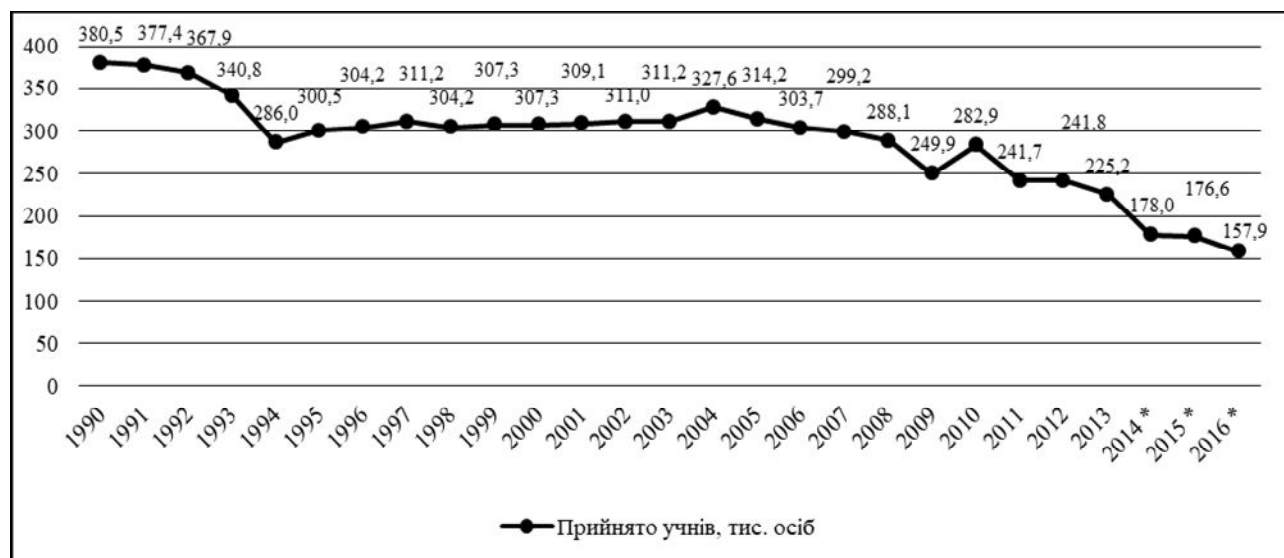
В системі професійної (професійно-технічної) освіти, за даними Міністерства освіти і науки України, за останні десятиліття кількість професійно-технічних навчальних закладів (далі – ПТНЗ) зменшується. Найбільша концентрація спостерігається на початку 90-х років, найменше – в 2014–2016 рр. (рис. 3). Це може пояснюватися тим, що робітничі професії були дуже популярними на початку 90-х років.

Джерело: складено автором на основі даних [14, 15].

Рис. 3. Динаміка зміни кількості ПТНЗ в Україні

Динаміка кількості прийнятих учнів наведена на рис. 4. Можна простежити тенденцію до зменшення кількості осіб, які вступають до ПТНЗ. Найбільший показник кількості прийнятих учнів відмічається у 1990 р. і становив 380,5 тис. осіб, найменший у 2016 р. – 157,9 тис. осіб. Така тенденція може бути зумовлена спадом народжуваності, збільшенням міграційних потоків, зменшенням престижності робітничих професій тощо.

Джерело: складено автором на основі даних [14, 15].

Рис. 4. Динаміка зміни кількості прийнятих учнів до ПТНЗ в Україні

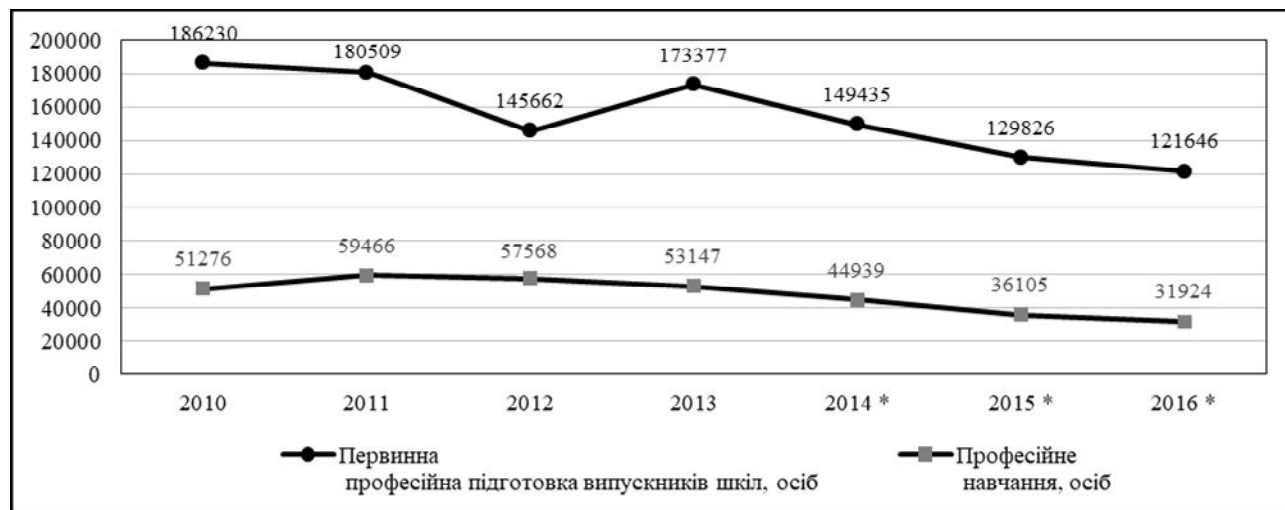
Починаючи з 2008 року професійно-технічна освіта втрачає свою популярність, про це можуть свідчити дані кількості випущених кваліфікованих робітників в період 1990–2016 рр. (рис. 5). Найбільший показник кількості випущених кваліфікованих робітників склав у 1990 році – 376,7 тис. осіб, найменший в 2016 році – 152,8 тис. осіб.

Джерело: складено автором на основі даних [14, 15].

Рис. 5. Динаміка зміни кількості випущених кваліфікованих робітників в Україні

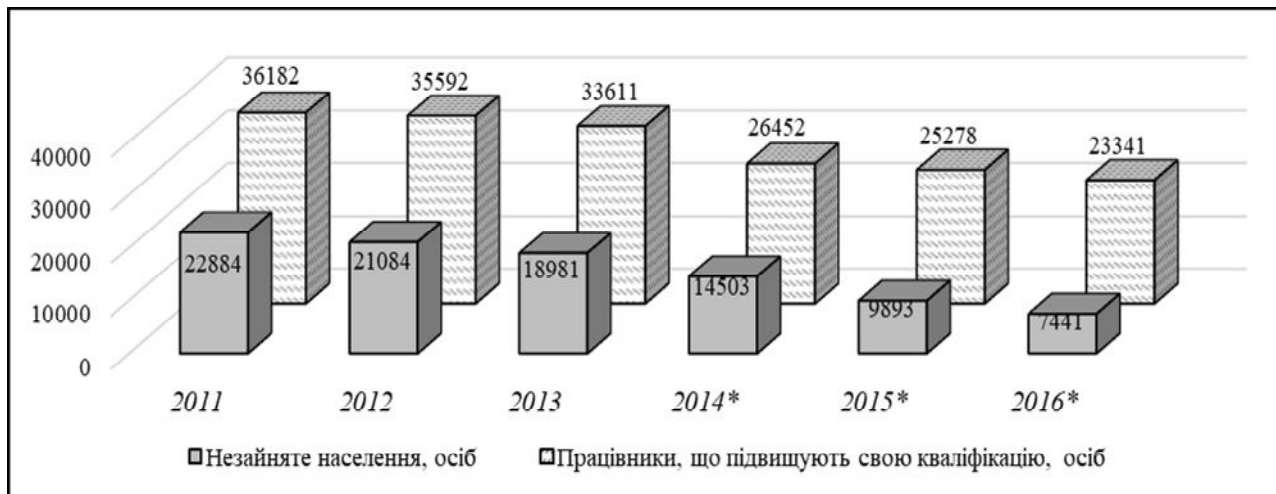
На рис. 6 представлена динаміка випускників ПТНЗ в розрізі первинної професійної підготовки та професійного навчання за останні 6 років. Простежується тенденція до зменшення кількості випущених кваліфікованих робітників по обом групам. Особливо це стосується осіб, які проходять професійне навчання. Найбільший показник зафіксовано в 2011 р., який становив 59466 осіб, найменший в 2016 р. – 31924 особи. Серед випускників, які проходять первинну професійну підготовку найбільший показник спостерігаємо в 2010 р., який становив 186230 осіб, а найменший в 2016 р. – 121646 особи.

Джерело: складено автором на основі даних [14, 15].

Рис. 6. Динаміка зміни кількості випущених кваліфікованих робітників в розрізі первинної професійної підготовки та професійного навчання за 2010–2016 роки

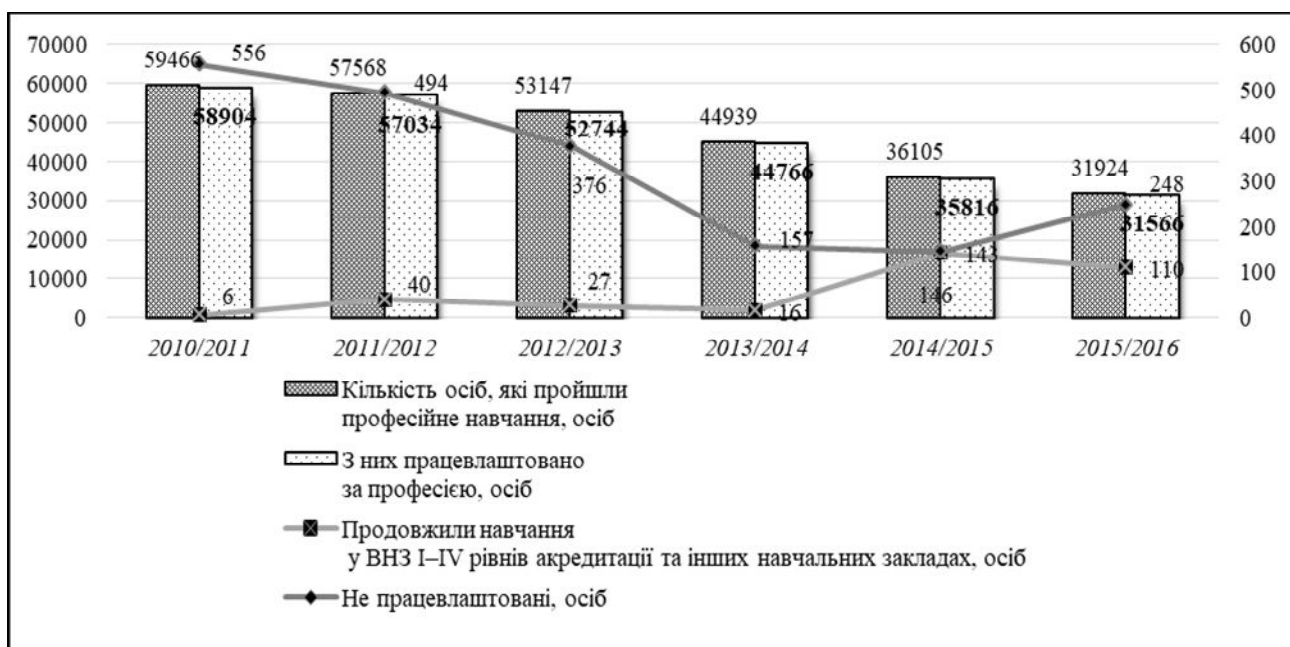
Доцільно провести аналіз окремих категорій випускників ПТНЗ в розрізі первинної професійної підготовки та професійного навчання таких як незайняте населення та працівники, що проходять підвищення кваліфікація. Даний аналіз дасть змогу побачити, яка кількість безробітних проходить перенавчання або підвищення вже здобутого професійного рівня (рис. 7).

Джерело: складено автором на основі даних [14, 15].

Рис. 7. Динаміка категорій випускників ПТНЗ за 2011–2016 роки

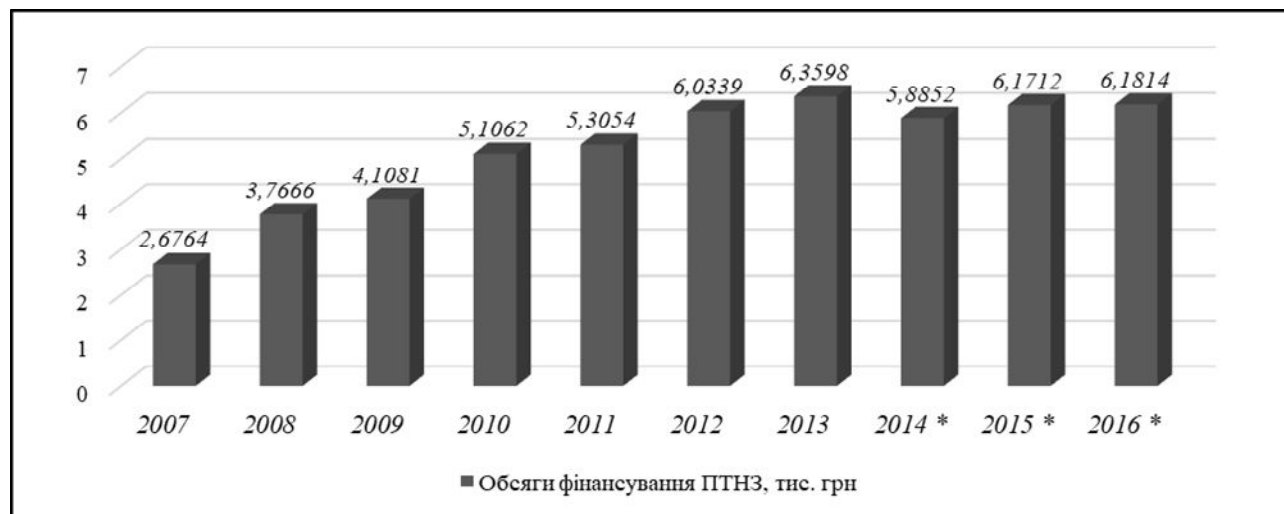
Можна простежити тенденцію до різкого зменшення кількості безробітних, що проходять перенавчання, починаючи з 2014 р. Така тенденція є негативною для сучасного ринку праці. Це може бути пов'язано з декількома причинами: проведення АТО в зоні бойових дій, збільшення міграційних потоків населення тощо. З тих осіб, які пройшли професійне навчання майже 98% були працевлаштовані, менше 1% продовжили навчання у ВНЗ I–IV рівнів акредитації та інших навчальних закладах і лише 1% – не працевлаштовані (рис. 8).

Джерело: складено автором на основі даних [14, 15].

Рис. 8. Динаміка осіб, які пройшли професійне навчання

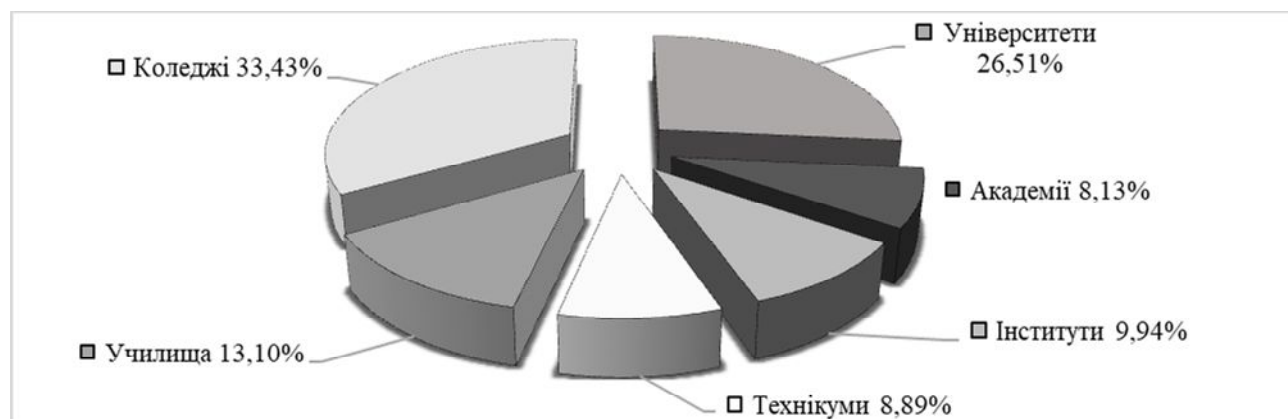
Загальний обсяг фінансування ПТНЗ за кошти бюджету наведено на рис. 9. Як видно з даного рисунка обсяги фінансування з кожним роком збільшувалися в період з 2007 по 2013 роки. Але починаючи з 2014 року обсяги видатків дещо зменшилися (рис. 9).

Джерело: складено автором на основі даних [14, 15].

Рис. 9. Динаміка зміни обсягів фінансування ПТНЗ за 2007–2016 рр.

Як показав аналіз ринку освітніх послуг, в Україні найбільшу частку складають коледжі I–II рівнів акредитації – 33,43%, на другому місці університети III–IV рівнів акредитації – 26,5% (рис. 10).

Джерело: складено автором на основі даних [14, 15].

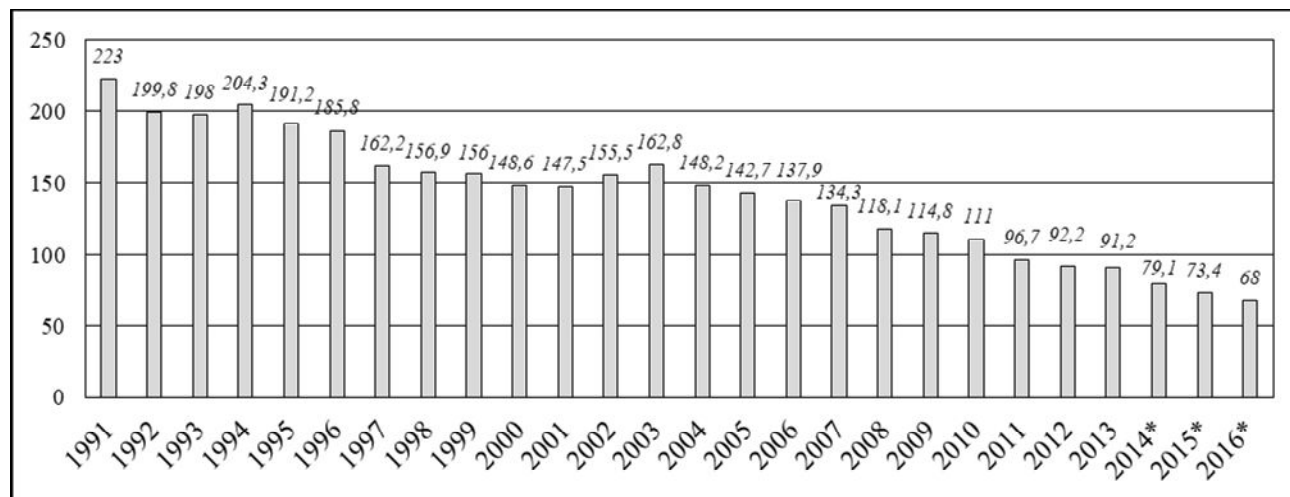
Рис. 10. Структура навчальних закладів за типами, 2016 рік

Така тенденція в Україні може свідчити про певні особливості: 1) освітньо-кваліфікаційний рівень молодший спеціаліст мав популярність серед роботодавців, тому попит на нього був великим, особливо в 90-ті роки, починаючи з кінця 90-х кількість випущених фахівців – молодший спеціаліст починає зменшуватися; 2) велика чисельність коледжів є наслідком їх поглинання університетами III–IV рівнів акредитації з метою створення відокремленого підрозділу для забезпечення майбутнього контингенту студентів. Навчаючись в коледжі при університетах, студенти могли переходити на подальше навчання за результатами екзаменів на 2 або 3 курси.

За даними ЮНЕСКО, у 20 країнах, де працює 95 % всіх учених дохід на душу населення щорічно зростає на 200 дол. США; в інших, де працює тільки 5 %, зростання відбувається тільки на 10 дол. США на рік. Вся система освіти в Україні готує лише приблизно 3 % фахівців постіндустріальних спеціальностей [7, с. 128].

Згідно із Законом України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 ступенями вищої освіти є: молодший бакалавр; бакалавр; магістр; доктор філософії; доктор наук [8]. Динаміка зміни

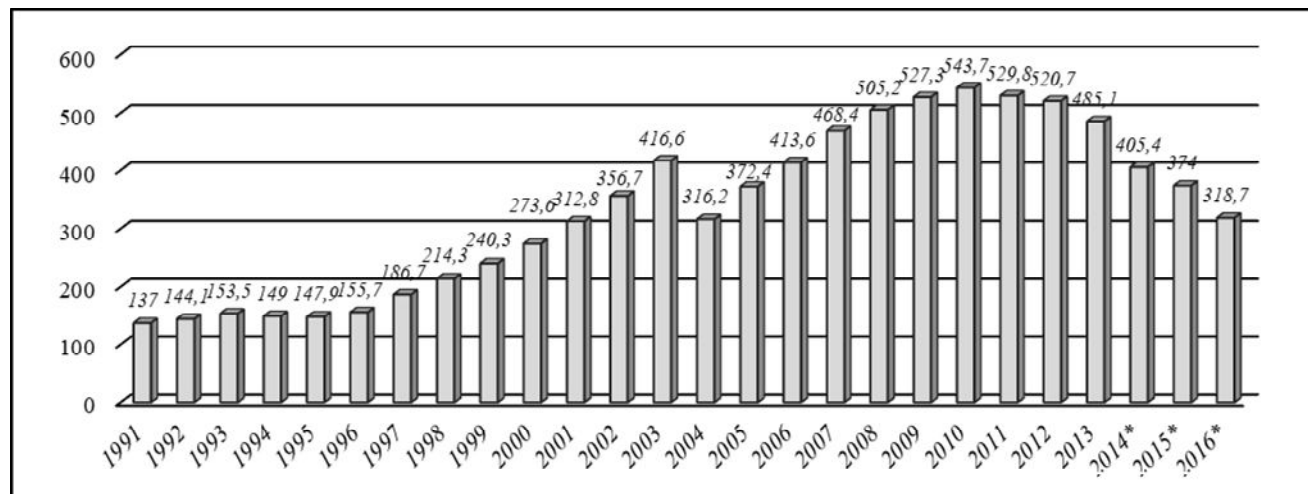
кількості випущених фахівців ВНЗ I–II рівнів акредитації за 1991–2016 роки наведена на рис. 11.

Джерело: складено автором на основі даних [14, 15].

Рис. 11. Динаміка зміни кількості випущених фахівців ВНЗ I–II рівнів акредитації за 1991–2016 роки

Починаючи з 2001 року вища освіта набуває широкої популярності та доступності, про це свідчать дані щодо кількості випущених фахівців III–IV рівнів акредитації (рис. 12).

Джерело: складено автором на основі даних [14, 15].

Рис. 12. Динаміка кількості випущених фахівців ВНЗ III–IV рівнів акредитації за 1991–2016 роки

Найбільший показник кількості випущених фахівців у 2010 році становив 543,7 тис. осіб, найменший у 1991 році – 137 тис. осіб. Загальний спад 2011 року викликаний різким скороченням кількості абітурієнтів у попередні кілька років – з 2007 року до ВНЗ почали вступати особи 1990 року народження, коли раптово знизилась народжуваність.

Нажаль ринок праці та ринок освітніх послуг сьогодні не працюють в унісон, між ними існують деякі протиріччя. За результатами опитування [22], яке було проведено у семи містах України, найпрестижнішими професіями, на думку українців, виявились професії юриста (14,4% голосів), лікаря (9,7% голосів), менеджера і банкіра (по 8,5% голосів), а також

бізнесмена (6,5% голосів). Але рейтинг престижних професій, на думку абітурієнтів, і той же самий рейтинг, але вже за думкою спеціалістів ринку праці, не співпадають. Професії, що бажають здобути студенти: економіст, юрист та ін., вже не користуються підвищеним попитом на сучасному ринку праці.

Відсутність планування розвитку ринку праці та незбалансована сфера професійної освіти призводить до незбалансованості існуючих трудових ресурсів та робочих місць. Відсутність державних пріоритетів у сфері освіти, зниження якості підготовки фахівців, слабка прив'язка програм підготовки до потреб виробництва, зниження престижу професій науково-технічного спрямування, занадто поширена платна освіта в умовах кризи вітчизняного виробництва спричиняють проблеми структурної невідповідності попиту та пропозиції робочої сили у професійно-кваліфікаційному розрізі та збільшують кількість неконкурентоспроможних робочих місць. Відбувається збільшення критичної величини розриву між технологічною складністю робіт і фактичним рівнем професіоналізму [1, с. 15].

Про дисбаланс між попитом і пропозицією на випускників вищих навчальних закладів свідчить те, що на обліку в державній службі зайнятості перебуває здебільшого фахівці з вищою освітою/

Із загальної кількості випускників вищих навчальних закладів: 45,1% мали освітньо-кваліфікаційний рівень молодшого спеціаліста, кожен четвертий – спеціаліста, 13,9% – магістра та майже 16% – бакалавра. Кожен третій безробітний з числа випускників вищих навчальних закладів отримав освіту за напрямом «соціальні науки, бізнес і право», 14,6% – навчалися за напрямом підготовки «інженерія», кожний десятий – за напрямками «охорона здоров'я» та «гуманітарні науки та мистецтво».

Серед 1,1 тис. безробітних, які зареєструвалися у державній службі зайнятості впродовж року з дня закінчення професійно-технічних навчальних закладів: майже 40% отримали професії, що відносяться до групи кваліфіковані робітники з інструментом, третина – технічних службовців працівників сфери торгівлі та послуг, 10% отримали професії робітників з обслуговування експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин. Очевидно, що має місце невідповідність системи підготовки фахівців потребам ринку праці.

На нашу думку, невідповідність сфери професійної освіти потребам ринку праці має вияв у суперечності між досить високим освітнім і професійно-кваліфікаційним потенціалом населення, з одного боку, і примітивізацією структури господарства – з іншого. Структура професійної освіти деформована на користь частки вищої школи. Проте потреба роботодавців у фахівцях з вищою професійною освітою нижча за відповідні пропозиції на ринку праці. Назріла нагальна необхідність реформування діяльності закладів професійно-технічної освіти, зміцнення їхньої матеріально-технічної бази, створення умов для підготовки конкурентоспроможних спеціалістів.

Висновки та перспективи подальших досліджень Слід зауважити: сучасний ринок освітніх послуг України характеризується над популярністю вищої освіти, зниженням престижності робітничих професій, тенденцією перевищення кількості ВНЗ і зниження кількості потенційних студентів, що спонукає ВНЗ конкурувати. У той же час потреба потенційних споживачів отримати освітню послугу у закладі вищої освіти набагато більша, ніж потреба роботодавців у фахівцях різних сфер діяльності. Як наслідок отримуємо фахівців, на яких відсутній попит на ринку праці та водночас дефіцит робітничих спеціальностей і професій.

Для вирішення зазначених проблем, на нашу думку, необхідно: реформувати сучасні заклади освіти з тим, щоб вони відповідали потребам економіки регіонів, інтеграції освіти і науки та інноваційним технологіям навчання; привести кількість і структуру навчальних

закладів у відповідність потребам ринку праці та світовому освітньому простору; стимулювати розвиток професійно-технічної освіти шляхом збільшення фінансування та реалізації регіональних стратегічних програм розвитку; своєчасно контролювати та координувати освітню політику з урахуванням ринкових, економічних та культурно-історичних особливостей; створювати навчальні науково-виробничі комплекси на базі об'єднання освітніх закладів та підприємницьких структур; необхідна державна підтримка підприємств у сфері освіти шляхом пільгового оподаткування з одночасним контролем якості наданих ними освітніх послуг та відповідності державним стандартам.

References

Література

1. Balashova, N.V., Plysenko, N.P. (2017). Osoblyvosti vzaiemodii profesiino-tekhnichnoi ta vyshchoi osvity v umovakh formuvannya innovatsiinoi ekonomiky Ukrainy [Features of the interaction of vocational and higher education in the conditions of formation of innovation economy of Ukraine]. *World science*, No. 11 (27), Vol. 2, P. 12–16 [in Ukrainian].
1. Балашова Н. В. Особливості взаємодії професійно-технічної та вищої освіти в умовах формування інноваційної економіки України / Н. В. Балашова, Г. П. Плисенко // *World science*. – 2017. – № 11 (27), Ч. 2. – Р. 12–16.
2. Balashova, N.V. (2016). Osoblyvosti orhanizatsii profesiinoho navchannia nezainiatoho dorosloho naselennia yak zakhodu aktyvnoi polityky zainiatosti v krainakh Yevropy [Features of organization of professional training of the unemployed adult population as a measure of active employment policy in European countries]. *Modernizatsiia derzhavnykh sluzhb zainiatosti na rynku pratsi (naukovo-analitychnyi ohliad): kolektyvna monohrafiia* [Modernization of public employment services in the labor market (scientific and analytical review): a collective monograph]. Eds. M.V. Sudakova. Kyiv: IPK DSZU. P. 90–99 [in Ukrainian].
2. Балашова Н. В. Особливості організації професійного навчання незайнятого дорослого населення як заходу активної політики зайнятості в країнах Європи / Н. В. Балашова // *Модернізація державних служб зайнятості на ринку праці (науково-аналітичний огляд): колективна монографія / за заг. ред. к. соціол. н., доц. М. В. Судакова*. – К.: ІПК ДСЗУ, 2016. – С. 90–99.
3. Baranov, N.P. (2003). Povyshenie effektivnosti obuchenii bezrobotnykh grazhdan v uchrezhdeniakh srednego professionalnogo obrazovaniia: dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.08 [Increase of efficiency of training of unemployed citizens in establishments of secondary professional education: the Dissertation of the candidate of pedagogical sciences: 13.00.08]. Moscow. 205 p. [in Russian].
3. Баранов Н. П. Повышение эффективности обучения безработных граждан в учреждениях среднего профессионального образования: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Николай Петрович Баранов. – М., 2003. – 205 с.
4. Bidiuk, N.M. (2009). Naukovo-metodychni rekomendatsii shchodo udoskonalennia profesiinoho navchannia bezrobotnykh v Ukraini na osnovi vykorystannia prohresyvnykh idei dosvidu SShA [Scientific and methodological recommendations for improving vocational training of the unemployed in Ukraine based on the use of progressive ideas in the US experience]. Khmelnytskyi: KhmTsNTEI. 77 p. [in Ukrainian].
4. Бідюк Н. М. Науково-методичні рекомендації щодо удосконалення професійного навчання безробітних в Україні на основі використання прогресивних ідей досвіду США / Н. М. Бідюк. – Хмельницький: ХмЦНТЕІ, 2009. – 77 с.
5. Huk, N.A. (2011). Posylennia intelektualizatsii pratsi ta tendentsii yii strukturnykh zrushen v Ukraini
5. Гук Н. А. Посилення інтелектуалізації праці та тенденції її структурних

- [Strengthening intellectualization of labor and the tendencies of its structural shifts in Ukraine]. Aktualni problemy ekonomiky [Actual problems of economics], No. 2 (116), P. 125–130 [in Ukrainian].
6. Hrishnova, O.A. (2009). Intelektualizatsiia pratsi – vyznachalna oznaka postindustrialnoho suspilstva [Intellectualization of labor is a decisive feature of postindustrial society]. Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti: zb. nauk. pr. [Theoretical and practical aspects of economics and intellectual property: Collection of scientific works]. Mariupol: Pryazov. derzh. tekhn. un-t. P. 147–150 [in Ukrainian].
7. Derzhsluzhba zainiatosti: zvit pro VPO [State Employment Service: Report on HPE]. Retrieved from: <http://www.dcz.gov.ua/statdatacatalog/document?id=351058> [in Ukrainian].
8. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.06.2017 № 2145–VIII [On Education: Law of Ukraine dated June 5, 2017 No. 2145–VIII]. Retrieved from: zakon2.rada.ua/go/1060-12 [in Ukrainian].
9. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 № 1556–VII [About higher education: Law of Ukraine dated 01.07.2014 No. 1556–VII]. Retrieved from: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukrainian].
10. Martiakova, O.V., Snihova, S.M., Mudra, O.V. (2013). Rehuliuвання взаємодії ринків освітніх послуг та праці на основі механізму управління їх якістю yikh yakistiu [Regulation of the interaction of educational services and labor markets on the basis of the quality management mechanism]. Marketynh i menedzhment innovatsii [Marketing and management of innovations], No. 3, P. 154–168 [in Ukrainian].
11. Natsionalna stratehiia rozvytku osvity v Ukraini na 2012–2021 roky [National Strategy for the Development of Education in Ukraine for 2012–2021]. Retrieved from: http://www.meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf [in Ukrainian].
12. Litvinchuk, L.Y., Denysova, N.M. (2016). Orhanizatsiia profesiinoho navchannia zareiestrovanykh bezrobotnykh v umovakh modernizatsii derzhavnoi sluzhby zainiatosti: nauk.-metod. Rekomend [Organization of vocational training of registered unemployed in conditions of modernization of the State Employment Service: Scientific and Methodical Recommendations]. Kyiv: IPK DSZU. 16 p. [in Ukrainian].
- зрушень в Україні / Н. А. Гук // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 2 (116). – С. 125–130.
6. Грішнова О. А. Інтелектуалізація праці – визначальна ознака постіндустріального суспільства / О. А. Грішнова // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: зб. наук. пр. – Маріуполь: Приазов. держ. тех. ун-т, 2009. – С. 147–150.
7. Держслужба зайнятості: звіт про ВПО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/statdatacatalog/document?id=351058>.
8. Про освіту: Закон України від 05.06.2017 № 2145–VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon2.rada.ua/go/1060-12.
9. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556–VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
10. Мартякова О. В. Регулювання взаємодії ринків освітніх послуг та праці на основі механізму управління їх якістю / О. В. Мартякова, С. М. Снігова, О. В. Мудра // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2013. – № 3. – С. 154–168.
11. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf.
12. Літвінчук Л. Й. Організація професійного навчання зареєстрованих безробітних в умовах модернізації державної служби зайнятості: наук.-метод. рекомендації. / Л. Й. Літвінчук, Н. М. Денисова. – К.: ІПК ДСЗУ, 2016. – 16 с.

13. Official site of the Ministry of Education and Science of Ukraine. Electronic text data. Retrieved from: <https://mon.gov.ua> [in Ukrainian].
14. Official site of the State Statistics Service. Electronic text data. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
15. Official site of the State Employment Service. Retrieved from: <http://www.dcz.gov.ua> [in Ukrainian].
16. Polozhennia pro elektronni osvichni resursy, zatverdzhenyi nakazom MON Ukrainy vid 01.10.2012 No. 1060 [Regulations on electronic educational resources, approved by the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 01.10.2012 No. 1060]. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12> [in Ukrainian].
17. Poriadok vidboru navchalnykh zakladiv dlia orhanizatsii profesiinoho navchannia zareiestrovanykh bezrobitnykh ta yikh prozhyvannia v period navchannia (iz zminamy) [The order of selection of educational institutions for the organization of professional training of registered unemployed and their residence during the period of study (with changes)]. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/go/z0843-13> [in Ukrainian].
18. Poriadok profesiinoi pidhotovky, perepidhotovky ta pidvyshchennia kvalifikatsii zareiestrovanykh bezrobitnykh (iz zminamy): spilnyi nakaz Minsotspolityky ta MON Ukrainy vid 31.05.2013 No. 318/655 [Procedure of professional training, retraining and professional development of registered unemployed (as amended): joint order of the Ministry of Social Policy and the Ministry of Education and Science of Ukraine of 31.05.2013 No. 318/655]. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1029-13> [in Ukrainian].
19. Official site of the President of Ukraine (09/25/2014). Stratehiia reform–2020 [The reform strategy 2020]. Retrieved from: <http://www.president.gov.ua/news/31289.html> [in Ukrainian].
20. Titchenko, N.V. (2013). Osoblyvosti profesiinoi pidhotovky bezrobitnykh u navchalnykh zakladakh derzhavnoi sluzhby zainiatosti [Features of vocational training of the unemployed at the educational institutions of the State Employment Service]. Materiály IX mezinárodní vědecko-praktická konference «Efektivní
13. Електронні текстові дані [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. – Режим доступу : <https://mon.gov.ua>.
14. Електронні текстові дані [Електронний ресурс] // Офіційний сайт державної служби статистики. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
15. Офіційний сайт державної служби зайнятості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua>.
16. Положення про електронні освітні ресурси, затверджений наказом МОН України від 01.10.2012 № 1060 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12>.
17. Порядок відбору навчальних закладів для організації професійного навчання зареєстрованих безробітних та їх проживання в період навчання (із змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/z0843-13>.
18. Порядок професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації зареєстрованих безробітних (із змінами): спільний наказ Мінсоцполітики та МОН України від 31.05.2013 № 318/655 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1029-13>.
19. Стратегія реформ–2020 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Президента України, 25.09.2014. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/31289.html>.
20. Тітченко Н. В. Особливості професійної підготовки безробітних у навчальних закладах державної служби зайнятості / Н. В. Тітченко // Materiály IX mezinárodní vědecko-praktická konference «Efektivní nástroje moderních věd – 2013»

- nástroje moderních věd – 2013» – Díl 25. Pedagogika: Praha. Publishing House «Education and Science» s.r.o – 96 stran, 2013. P. 50–52 [in Ukrainian].
21. Titchenko, N.V., Shcherbak, V.G. (2016). Sutnist ta spetsyfika orhanizatsii profesiinoi pidhotovky bezrobitnykh navchalnymy zakladamy derzhavnoi sluzhby zainiatosti [Essence and specificity of organization of vocational training of unemployed by educational institutions of the State Employment Service]. *Pidvyshchennia efektyvnosti vykorystannia personalu ta yoho rozvytok: kolektyvna monohrafiia* [Improving the efficiency of personnel use and development: Collective Monograph]. Eds. A.H. Babenko. Dnipropetrovsk: UMSF. P. 49–58 [in Ukrainian].
22. Funktsionalna otsinka derzhavnoi sluzhby zainiatosti Ukrainy: proekt zvituu za rezultatamy spilnoho doslidzhennia PROON i MOP [Functional Assessment of the State Employment Service of Ukraine: Draft Report on the Results of a Joint Study on UNDP and ILO]. Kyiv. 70 p. [in Ukrainian].
23. Shcherbak, V.G., Titchenko, N.V. (2016). Sutnist ta spetsyfika orhanizatsii profesiinoi pidhotovky bezrobitnykh navchalnymy zakladamy derzhavnoi sluzhby zainiatosti [Essence and specificity of organization of vocational training of unemployed by educational institutions of the State Employment Service]. *Pidvyshchennia efektyvnosti vykorystannia personalu ta yoho rozvytok: kolektyvna monohrafiia* [Improving the efficiency of personnel use and development: Collective Monograph]. Eds. A.H. Babenko. Dnipropetrovsk: UMSF. P. 49–58 [in Ukrainian].
- Díl 25. Pedagogika: Praha. Publishing House «Education and Science» s.r.o – 96 stran, 2013. - С. 50–52.
21. Тітченко Н. В. Сутність та специфіка організації професійної підготовки безробітних навчальними закладами державної служби зайнятості / Н. В. Тітченко, В. Г. Щербак // Підвищення ефективності використання персоналу та його розвиток: колективна монографія / за наук. ред. докт. екон. наук, проф. А. Г. Бабенка. – Дніпропетровськ: УМСФ, 2016. – С. 49–58.
22. Функціональна оцінка державної служби зайнятості України: проект звіту за результатами спільного дослідження ПРООН і МОП. – К., 2016. – 70 с.
23. Щербак В. Г. Сутність та специфіка організації професійної підготовки безробітних навчальними закладами державної служби зайнятості / В. Г. Щербак, Н. В. Тітченко // Підвищення ефективності використання персоналу та його розвиток: колективна монографія / за наук. ред. докт. екон. наук, проф. А. Г. Бабенка. – Дніпропетровськ: УМСФ, 2016. – С. 49–58.